

Ба 21386 др

КУЗЬМА ЧОРНЫ

**Г Е Р О Й
С О В Е Ц К А Г А С А Ю З А**

ЦІХОН ПІМЕНАВІЧ
БУМАЖКОЎ

ВЫДАВЕНТВА НК КНЮБ
«СОВЕНКАЯ БЕЛАРУСЬ»

1 9 4 3

NO. 1
CORBETT'S CASES

THE
COMMON

~~624512.0р~~ Ба 21386

КУЗЬМА ЧОРНЫ

ГЕРОЙ
СОВЕТКАГА САЮЗА
ЦІХОН ПІМЕНАВІЧ
БУМАЖКОЎ

ВЫДАВЕЦТВА ЦК КП(б)В
«СОВЕТКАЯ БЕЛАРУСЬ»
1943

25. 04. 2009

Бел. арцвел
1994 г.

БАН 243869

НА БЕЛАРУСКІМ ПАЛЕССІ

На беларускім Палессі цякуць поўныя рэкі і густа стаяць лясы. На ўзлессях, на палянах, на прасторах, дзе лясы адыходзяць да прыгожых палескіх даляглядаў, ідзе поле. Там хвалюецца пад ветрам багатая збажына. З полем мяжуецца балотны абшар. Прастор, зарослы асакой, пераходзіць у купістае балота. Ідуць тарфяныя масівы. Раптам узнімаецца сцяна высокай травы. Тут асцярожна трэба ступаць нагой: трава расце на дрыгве, якая гойдаецца пад нагамі, з якое сочыцца вада. Нага правальваецца ў балотную нетру. Паволі цячэ палеская рэчка. Яна абрасла лесам. Лес расце і на дрыгве. У гэтым месцы лес не высокі, густы. Дрэвы зліваюцца з гушчэрнай хмызнячых зараснікаў. Усё зелена. Спеюць ягады, растуць пад дрэвамі грыбы. У вадзе поўна рыбы. Найбагацейшая расліннасць пышна красуе ўсюды. Усё звоніць птушынымі

галасамі. Палескае неба мае свае адмысловыя найтанчэйшыя адценні. На зямлі багатая рознастайнасць травы, кветак, палескай мятліцы. На балотах, на рэках, у лясах найбагацейшыя віды птушак і дзічыны. Гусі і качкі гнездзяцца над самай вадою. Дзікі япрук рые зямлю ў глухіх закутках. На ўзлессях ходзіць лось. Раптам мясцовасць як-бы прыўзнямаецца ўгару. Пачынаецца пясок, на ім без краю хвойны лес. Нізкарослая вярба гусціцца тонкім веццем. Гэтая адмысловая вярба апошнімі гадамі разроствалася тут вельмі шпарка: палескія людзі штучна яе насаджвалі ўсюды на пясках. Яна затрымлівае пяскі на месцы, змацоўвае іх сваімі карэннямі. На пясках з'яўляецца травяная расліннасць, пясок дзірванее.

За апошнія гады багаты палескі край асабліва шпарка ўдасканальваўся савецкім чалавекам. Быў зацверджан урадам СССР пятнаццацігодні план асушкі палескіх балот. І як толькі пачаліся асушальныя работы, адразу відно стала, што пятнаццацігадовы план будзе выканан за час на палову карацейшы. Палескія людзі былі вялікімі энтузіястамі ў справе ўпарадкавання сваіх прыродных багаццяў. Велізарныя масівы палескіх балот ператварыліся-б за кароткі час у бязмежныя прасторы наўрадлівейшага поля. Багаці Палес-

ся павялічыліся-б удвойчы. Чалавечы быт, узровень чалавечага жыцця падняўся-б вышэй. І гэтыя вялікія работы перарваў напад ворага на нашу краіну.

За годы совецкай улады многа выдатных людзей з'явіліся ў беларускім Палессі. Гэта дзеячы народнай гаспадаркі, дзеячы ператварэння і ўдасканалення краю, дзеячы навукі і культуры. Палессе выявіла ў сабе многа людзей, якія сталі народнымі героямі ў справе змагання беларускага народа за сваю волю і незалежнасць, за сваю нацыянальную дзяржаўнасць. Палескія людзі заўсёды як героі змагаліся з усялякімі акупантамі на беларускай зямлі. Традыцыі гэтага змагання ідуць і з даўных часаў, і з свежых яшчэ ў нашай памяці гадоў—войнаў 1914—1920 гадоў. І асабліва людзі беларускага Палесся выявілі свой гераічны патрыятызм цяпер, у час Вялікай Айчыннай вайны, калі самы найзлейшы за ўсе вякі, самы крываваы і паганы вораг уварваўся на беларускую зямлю, каб прысоіць яе сабе, навекі яе заняволіць і ўздзець на наш народ ланцугі рабства. Змаганне з нямецкімі акупантамі стала магутным народным рухам. І адным з яго пачынальнікаў і выдатным кіраўніком ёсць дзеяч беларускага Палесся, цяпер Герой Совецкага Саюза, Ціхон Піменавіч Бумажкоў.

МАЛЕНСТВА І ЮНАЦТВА

Бацькі Ціхона Піменавіча Бумажкова былі бедныя сяляне з вёскі Пудоўля на Магілёўшчыне. У пошуках спосабу жыць гэтая сям'я на некалькі год трапіла на Далёкі Усход, пасля зноў вярнулася ў Беларусь. Бумажковы абсталяваліся жыць у Дрыбінскім раёне, у вёсцы Куляшова, Чарняўскага сельсовета. Пімен Бумажкоў раней займаўся сельскай гаспадаркай, пасля пайшоў працаваць на завод рабочым.

Ціхон Піменавіч радзіўся ў 1910 годзе. Ужо з самых малых сваіх год хлопчык пачаў уваходзіць у працоўнае жыццё сваіх бацькоў і ўсіх навакольных простых, працавітых людзей. Спачатку ён быў пастушком у кулака, пасля, калі падрос, служыў парабкам. Маленства яго праходзіла ў працы і заклапочанасці і гэта клала сваю пячаць на фармаванне малядой натуры. Вырастаў юнак сталы, дзелавіты, які ўмеў сярод усялякіх спраў адразу ўбачыць самае важнае і найбольш патрэбнае. Ён мог падначаліць важнай справе парывы

нават свайго маленства. І калі справа была даведзена да канца, маладая душа поўнілася радасцю і парывы маладосці былі тады ясным шчасцем маладому чалавеку. Так вырас чалавек справы і цвёрдага слова. Людзі, што блізка ведаюць Ціхона Піменавіча, сцвярджаюць, што не ведаюць яны аніводнага выпадку, калі-б ён не давёў да канца той справы, за якую ўзяўся, або каб не стрымаў дадзенага слова.

Юнацтва Ціхона Піменавіча ішло па гэтым жа шляху, вызначанаму ўжо выразна з момантаў першай маладосці. Гэта быў чалавек кожнадзённай працы, якая перарастала ў дзейнасць. Ціхон Піменавіч рабіўся грамадскім і палітычным дзеячом. Гэты кірунак свае дзейнасці ён пачаў з комсамола. Ужо з першых часоў, пасля ўступлення ў комсамол, ён пачаў выяўляць сябе на комсамольскай рабоце. Разам з гэтым ішла яго вучоба. Ён вучыўся заўсёды. Пасля пачатковай школы займаўся самаадукаваннем, а пасля прыехаў вучыцца ў Мінскі хіміка-тэхналагічны тэхнікум, які скончыў у 1933 годзе. Будучы студэнтам тэхнікума, ён быў ужо членам партыі (з 1930 года).

Тэхнікум даў Ціхону Піменавічу спецыяльнасць, якой ён аддаваўся ўсімі сіламі, але ў якой аднак-жа не замкнуўся. У кожным разе

гэта не была тая натура, якая зрабіла-б чалавека вузкім спецыялістам. У 1933 годзе, пасля заканчэння тэхнікума, Ціхон Піменавіч быў назначан на Гомельскі цагельны завод № 6 тэхнічным кіраўніком. У тым-жа годзе ён быў прызван у армію і служыў у кавалерыі два гады. Пасля арміі Ціхон Піменавіч назначаецца тэхнічным кіраўніком на вапняны завод № 2 у Клімавічах. Гэта было ў 1935 годзе. Праз малы час ён назначаецца дырэктарам гэтага-ж завода. Завод адразу пачаў палепшаць сваю працу. Вытворчыя планы пачалі перавыконвацца. Праз год Ціхон Піменавіч пераводзіцца ў г. Петрыкаў дырэктарам на вялікі цагляны завод. І там ён працуе да 1938 года.

Ціхон Піменавіч Бумажкоў стаў выдатным гаспадарнікам, вядомым кіраўніком прамысловых прадпрыемстваў. Гэта была праца зранку да вечара. Яна патрабавала ўвагі да сотні вялікіх і дробных спраў. І ўсё-ж такі дырэктар завода, чалавек малады, у якім яшчэ не спыніўся своеасаблівы працэс фармавання характару, не стаў замкнутым у сабе спецыялістам, які выконвае сваю справу і толькі гэтым задаволен. Гэты момант не вычэрпваецца тым, што дырэктар завода вывучаў спосабы палепшання свайго завода, імкнуўся змяніць і перабудаваць яго. Ён быў гаспадарнік усяго

раёна: ён ведаў мясцовасць, дзе сам працуе, і яго слова было пагрэбным тут. Ён быў грамадскім дзеячом, работнікам савецкім і партыйным.

У 1938 годзе Ціхон Піменавіч выбіраецца старшынёй Петрыкаўскага райвыканкома. У тым-жа годзе ён выбіраецца дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.

У жніўні 1939 года Ціхон Піменавіч пераводзіцца ў толькі што створаны Кастрычніцкі раён, на Палессі, сакратаром райкома партыі. На гэтай працы яго застала Вялікая Айчынная вайна.

ПЕРШЫЯ ТЫДНІ ВАЙНЫ

На Мазырскім Палессі было яшчэ ціха, калі гітлераўскія полчышчы ўжо рваліся на Случчыну, на Бабруйшчыну, на Міншчыну. Стаялі ясныя дні. Даспявала ў полі жыта. Над Мазырскім Палессем з'яўляліся нямецкія самалёты. Людзям было цяжка думаць, што нямецкае звяр'ё можа перарваць штодзённую працу: блізкую прыборку багатага ўраджаю. Трывожныя былі дні. З заходняй стараны даходзілі сюды бежанцы, якім пашанцавала выбрацца з агню нямецкіх бамбардыровак. Праходзілі групамі і па адным параненыя чырво-

наармейцы. Яны адыходзілі ў тыл, на ўсход. Ішлі байцы, якія выбраліся з нямецкага акружэння.

Ужо немцы спалілі і разбамбілі Мінск. Ужо дайшлі весткі, што нямецкія танкі рваліся на Бабруйск па старым Маскоўска-Варшаўскім шосе. Быў час—напярэдадні гістарычнай прамовы вялікага правадыра таварыша Сталіна, які заклікаў савецкія народы стаць грудзьмі на абарону Бацькаўшчыны.

У гэтыя дні ў Кастрычніцкім раёне арганізуюцца партызанскія атрады. Гэта быў актыўны работнікаў раёна. Рыхтавалася ў лесе база, з якой павінен быў дзейнічаць атрад. У лясной гушчырні было схована многа засоленага мяса і сухароў. Там-жа схавалі спірт, палаткі, плашчы, адзежу. Пачалі збіраць зброю. Збіралі бутэлькі на ўсіх складах раёна, налівалі іх бензінам і хавалі ў лясках.

Вораг пачаў насядаць на Палессе. Над тэрыторыяй Кастрычніцкага раёна часцей пачалі з'яўляцца нямецкія самалёты. Яны пачалі ўжо бамбіць масты і пасёлкі. Паміж лясоў прабіраліся да населеных пунктаў шпіёны і дыверсанты. Яны разносілі хлуслівыя чуткі, што Чырвоная Армія знішчана немцамі, і што Масква гарыць ад нямецкіх бомб, і што Савецкі Саюз гіне і праз некалькі тыдняў будзе ўвесь заняты гітлераўскім войскам. Гэта быў

час страшны і цяжкі. І асабліва адчуваў гэта той, на чых плячах ляжаў клопат аб усім раёне. Гэта—сакратар раённага камітэта партыі—Ціхон Піменавіч Бумажкоў.

У раёне было ў тыя дні расстраляна некалькі нямецкіх шпіёнаў і дыверсантаў.

Прамова таварыша Сталіна дала пачынальнікам беларускага партызанскага руху ў гэтым раёне ўпэўненасць, што яны на правільнай дарозе і што перад імі — дні вялікага і цяжкага змагання. Справа стала так: або перамагчы ворага, або памерці ў змаганні.

І вось пачалі з'яўляцца на тэрыторыі раёна немцы. Фронт быў яшчэ заходней ад тэрыторыі раёна, але пачалі высаджвацца невялікія дэсанты, пачалі прасоўвацца разведчыкі і часам прарывацца танкі. К гэтаму часу ў атрадзе было 80 чалавек. Пачалася першая дзейнасць атрада.

Бумажкоў, галоўны арганізатар атрада, быў і яго камандзірам. Яго цвёрдая воля і здаровая развага адразу выявіліся ў тым, што атрад стаў у першыя-ж дні свае дзейнасці на самыя важныя ўчасткі. Туды—дзе было самае важнае ў змаганні з ворагам у тыя дні.

Атрад быў разбіты на групы, якія занялі пераправы на рэках. Тут маглі прабівацца на ўсход нямецкія танкі. Фронт быў яшчэ напе-

радзе. І з часцямі Чырвонай Арміі на фронце ўжо была ўстаноўлена сувязь. Значная частка партызан разышлася па дарогах дзеля таго, каб у атрадзе было вядома ўсё, што робіцца на тэрыторыі раёна. Гэта была няспынная і сталая разведка.

Для большай аператыўнасці, рухавасці атрада, была выдзелена група партызан пад камандай Фёдара Іларыёнавіча Паўлоўскага. Гэтая група выконвала аперацыі і заданні, якія даваў камандзір усяго атрада Бумажкоў.

Апрача Паўлоўскага і Бумажкова былі памочнікі і дарадцы—Чарэднік Іван Сцяпанавіч, Царанкоў Дзімітры Сцяпанавіч.

Пачаліся баявыя сутычкі з дробнымі групамі немцаў, якія пачалі прасоўвацца на тэрыторыю дзейнасці атрада.

Тэрыторыя Кастрычніцкага раёна, таксама як і мясцовасць у суседніх раёнах, нейкі час аставалася незанятай немцамі яшчэ і тады, калі на флангах нямецкая армія ўжо здолела прарвацца далей на ўсход. Тэрыторыя Кастрычніцкага раёна была ўжо бадай што занята немцамі. Астаўся толькі вузкі выхад у бок мястэчка Азарычы. Бумажкоў займаўся справамі атрада, быў у курсе разведкі, пасылаў разведчыкаў, на матацыкле сам выязджаў у найбольш падазроныя месцы, дзе

асабліва дакладна трэба было арыентыравацца ў абстаноўцы. Ён кіраваў баямі атрада з групамі ворага, якія стараліся часта пераходзіць праз пераправы на рэках. У той-жа час Бумажкоў не пакідаў сваіх абавязкаў сакратара раённага камітэта партыі, Вораг быў блізка і нават ужо займаў тэрыторыю. Бумажкоў займаўся арганізацыяй насельніцтва на абарону. Ён быў агітатарам-прапагандыстам. Ён прымаў у атрад новых людзей. Ён не дапусціў якога-б там не было развалу раённых устаноў і арганізацый. Пад яго нагодам працаваў ваенкамат: ішла мабілізацыя у Чырвоную Армію прызыўных узростаў.

Паўсталі новыя патрэбы. Бумажкоў заняўся арганізацыяй вялікай сталоўкі і шпіталя. Праз некалькі дзён у сталоўку прыезджалі ўжо ваенныя кухні і бралі гатовы абед для параненых байцоў—франтавікоў і для маршавых часцей. Яшчэ праз некалькі дзён пачаў працаваць нова-адкрыты шпіталь. Там лячыліся байцы, якія адставалі ад сваіх часцей і накіроўваліся ў тыл.

Тым часам варожае кола навакол раёна ўжо сцягвалася, звужалася і неўзабаве гатова было замкнуцца. А на захад ад лініі фронту, у тыле ў ворага, разведчыкі атрада Бумажкова пачалі выяўляць чырвонаармейскія часці, якія трапілі ў акружэнне і шукалі

дарогі ў незнаёмай мясцовасці, каб выбрацца з варожага тылу. Бумажкоў даў загад асобным групам свайго атрада вывесці з акружэння выяўленыя часці. І ўжо ў самыя апошнія дні перад вялікімі баямі атрада на пераправах, група партызан Бумажкова травяла патайнымі дарогамі з нямецкага акружэння полк з усім узбраеннем і вайсковым абсталяваннем.

Бумажкова бачылі ўсюды. На матацыкле ён кожны дзень з'яўляўся на той пункт, дзе былі найбольш важныя справы. Ён сам наглядаў за ўсім, ён сам усё правяраў і арыентаваўся ў абстаноўцы адразу. І загадваў цвёрда і рашуча. За гэты кароткі час ён у сваім раёне асабліва стаў папулярны. На яго спадзяваліся, як на чалавека, які ў рашучы момант дасць верную парадку.

І гэта ўжо былі апошнія дні той пары, калі яшчэ ў гэтым палескім кутку было некадрае падабенства цішыні. Гэта быў яшчэ невялікі вецер перад вялікай бурай. Прышлі дні вялікіх партызанскіх баёў з грознай сілай ворага. Надышоў час подвігаў і геройства.

Была сярэдзіна ліпеня месяца,

НА РАЦЭ ПЦІЧЫ

Ужо другі дзень Бумажкоў не пакідаў свайго атрада. У гэтых зарасніках на беразе Пцічы людзі сядзелі прытоеныя. Артылерыйская кананада даходзіла сюды прыглушаным громам. Гарачае лета стаяла над спелай збажыной затоенай трывогай. Цішыня поля і лесу здавалася вялікай перад громам артылерыі і перад узрывамі бомб з нямецкіх бамбардыроўшчыкаў.

У той дзень Бумажкоў некалькі разоў пасылаў разведку і кожны раз пацвяджалася тое, што нямецкія танкі з'явіліся там, адкуль яны могуць пайсці проста да пераправаў на Пцічы. Але ў першыя дні сярэдзіны ліпеня танкі тут не з'явіліся. Затое вялікая група нямецкіх разведчыкаў падышла да самага берага ракі. І дазорныя атрада Бумажкова іх заўважылі.

У гэтым глухім лясістым месцы, дзе лес часта саступаў месца балоту, трэба было разведваць кожны крок. І вельмі можа быць, што немцы цэлай вялікай групай абмацвалі дарогі для сваіх танкаў. Бумажкоў наглядаў

з свайго ўкрыцця, як немцы то па адным, то невялікімі групамі пачалі збірацца да рачнога берага. Атрад яго быў напaгaтoвe і пакуль што нічым не выяўляў сябе. Бумажкоў чакаў, пакуль немцы збяруцца разам, каб напасці на іх нечакана. Трэба было прычакаць зручнага моманту.

Партызанскі залп быў для немцаў нечаканым. Але пасля першага збянтэжання, яны пачалі ўкрывацца для боя. Ужо ляжала некалькі нямецкіх трупаў. Партызаны расстрэльвалі немцаў з блізкай адлегласці. Немцы неўзабаве таксама адкрылі стральбу. Але яны стралялі ўсляпу, тады калі партызаны, з свае больш выгаднай пазіцыі, бачылі цэль.

Можна сказаць, што гэта была генеральная баявая рэпетыцыя атрада Бумажкова. Нямецкая група была разбіта і рэшткі яе шпарка адышлі. Атрад Бумажкова ўжо займаў з гэтага дня пазіцыю тут, каля двух пераправаў праз Пціч. З усяго было відно, што неўзабаве прыдзецца вытрымаць вялікія баі з немцамі.

Бумажкоў паслаў наперад сваіх падрыўнікоў. З прыфрантавой паласы ўжо былі эвакуіраваны ўсе паяздныя саставы і ўся чыгуначная маёмасць. Чыгунка хіба толькі магла служыць для нямецкіх бронепаяздоў. Падрыўнікі Бумажкова ў некалькіх месцах уза-

рвалі чыгуначнае палатно і масты. Атрад ста-
яў на пераправах праз Пціч.

Гэтыя пераправы трэба было ўтрымліваць
за сабой што-б там ні было. Яны яшчэ спа-
трэбляцца нашым рэгулярным часцям. І вось
адбылося тое, аб чым раней думаў Бумаж-
коў. На той самай дарозе, па якой раней ішла
вялікая група варожай разведкі, з'явілася вя-
лікая калона нямецкіх танкаў. Разведка Бу-
мажкова данесла, што, не даходзячы да ракі,
танкі перагрупуюцца. Яны пайшлі двума
групамі на дзве пераправы. Яны пачалі тэра-
праўляцца ўжо на гэты бераг. Бумажкоў сва-
ім атрадам загарадзіў ім дарогу. Гэта быў час
наогул першай спробы боя чалавека з танкамі.
Яшчэ не было практыкі гэтага страшнага пая-
дынка. Яшчэ партызанамі Бумажкова не бы-
ла на практыцы правэрана сіла бутэлькі, налі-
тай гаручым. А пакуль што ў атрадзе гэта
была адзіная супроцьтанкавая зброя.

Партызаны першай групы кінуліся насу-
страч танкам. Другая група вяла бестерапын-
ную стральбу. Тут былі меткія стральцы, якія
цэліліся ў нямецкіх танкістаў, што прымуша-
ны былі выбягаць з танкаў. Пад прыкрыццём
стралкоў, бронебойчыкі падбягалі і падпаў-
залі да нямецкіх машын і закідалі іх бутэль-
камі. Яны працавалі ўздоўж гэтых двух
танкавых калон. Немцы адказалі страшным

агнём, але калоны танкаў спыніліся на месцы: прэдня танкі ўжо гарэлі, заднія іх аб'ехаць не маглі, бо тут былі толькі дзве вузкія пераправы і яны былі ўжо заткнуты. Бумажкоў ляжаў на мокрай прыбалочанай зямлі і кідаў бутэльку за бутэлькай. Ён адчуваў паабпад сябе сваіх байцоў, яны чулі голас свайго камандзіра ў кароткія моманты, калі перарываўся гром боя. Але такіх момантаў было мала. Усё грывела і аддавалася рэхам у лясах. Нямецкія танкі гараць. Бумажкоў бачыць, як корчацца немцы каля гусеніц сваіх жа танкаў, прастрэленыя партызанскімі кулямі. Адзежа на іх гарыць. Яны здаюць адзін за другім. Бумажкоў бачыць, як баец каля яго ўскінуў угару руку і раптам упаў тварам у зямлю. Бумажкоў ускінуў руку на галаву свайго байца. Баец не варушыўся. Ён быў мёртвы. Бумажкоў акідае вачыма грывучую калону нямецкіх танкаў. Ён бачыць: гарыць звыш дзесяці танкаў. Слаўна папрацавалі яго байцы. Раптам ён бачыць: нямецкія танкі, якія яшчэ не гараць, выбіраюцца з калоны, адзін за адным заварачваюцца і на ўвесь свой рух уцякаюць туды, адкуль з'явіліся.

— Загарадзіць ім дарогу! Знішчаць іх усіх!
— камандуе Бумажкоў.

Байцы бяруць на прыцэл кожны танк, які робіць разварот паўз дарогу. Вось ужо

і на абочыне дарогі гарыць танк, а пасля другі. Байцы кідаюцца да нямецкіх танкістаў, якія хочуць шпаркасю сваіх ног выратавацца з агню. Вінтовачныя кулі кладуць іх усіх на месцы. Гудзе і грашчыць агонь на нямецкіх машынах. Некалькі нямецкіх танкаў імчыцца назад, уцякаюць. Вось іх ужо не відно. Бой сціх, толькі грашчыць агонь. Байцы становяцца на ўвесь рост, збіраюцца разам. Бумажкоў пайшоў дазнацца аб выніках боя на другой пераправе. Там хацела перайсці раку меншая калона танкаў, але там менш было і байцоў. І там гараць нямецкія танкі.

Вялікі ўздым і радасць. Вялікая перамога над ворагам. Бумажкоў гаворыць сваім байцам:

— Таварышы, сябры! Мы знішчылі семнаццаць нямецкіх танкаў.

У гэтым баі загінула некалькі чалавек партызан. На іх пахаванне сышліся людзі з вёсак. Па ўсім шырокім наваколлі пайшла вестка пра перамогу атрада над вялікай калонай нямецкіх танкаў. У атрад пачало сыходзіцца больш людзей. К гэтаму часу атрад пачаў дзейнічаць ужо ў сістэме часцей Чырвонай Арміі. Праз некалькі дзён, пасля таго славутага бою з танкамі, атрад прабраўся праз фронт у тыл ворага, як дэсант. К атраду была дадзена гру-

па чырвонаармейцаў. Атрад сарваў планы немцаў на ўчастку фронту, многа зрабіў ворагу шкоды. З боем атрад вышаў з тыла.

Калі варочаліся назад, праходзілі праз месца таго выдатнага боя. Як пачварныя страшыдлы стаялі на беразе Пцічы, на гэтым маляўнічым палескім узлесці, асмаленыя недалгаркі нямецкіх танкаў. Байцы атрада з радасцю і гордасцю глядзелі на іх.

— Чыстая работа,—сказаў адзін партызан, і ўсе глянулі на свайго камандзіра Бумажкова.

ЮНЫЯ РАЗВЕДЧЫКІ

У гэтыя часы прышлі ў атрад два хлапчкі, Жэня і Віця. Гэта былі выхаванцы Пінскага дзіцячага дома. Спраты. Жэня меў 12 год, Віця—13 год. Ідучы з Пінска, далей ад фронту, яны затрымаліся тут, пабылі нейкі час і прышлі ў атрад Бумажкова. Пачалося з жартаў. Пыталі: а што вы будзеце рабіць у атрадзе? А ці ўмеце вы бульбу скрабсці? А ці ўмеце вараб'ёў лавіць? На такія запытанні хлопцы адказвалі таксама жартамі: мы бульбу скрабсці не вельмі здатныя. Мы толькі ўмеем яе есці. А што да вараб'я, дык мы яго хутчэй зловім, чым ты, дзядзька, варону застрэ-

ліш. Адным словам, гэтым хлопцам не было дзе дзецца, яны асталіся пры атрадзе. Бумажкоў нейкі час да іх прыглядаўся, разы са два пагаварыў з імі, і аднойчы сказаў:

— Мне трэба, каб вы былі хітрымі хлопцамі.

— Мы хітрыя і ёсць.

— А можаце вы так зрабіць, каб пабыць у немца, а пасля як-бы нічога і не было, вярнуцца сюды і расказаць усё мне?

— Можам.

— А чаму вы думаеце, што можаце?

— А таму, што хоць ужо мы вялікія, але мы яшчэ малыя. Немец не вельмі будзе да нас прыглядацца.

— Ну, дык пойдзеце?

— А куды ісці?

Бумажкоў даў ім месцы, дзе трэба ўсё абгледзець і разведаць. Жэня і Віця выбраліся ў дарогу. Праз нейкі час яны ўвайшлі ў вёску. У руках іх былі пугі і пустыя завязаныя торбачкі. Адразу кідалася ў вочы, што гэта пастушкі. Яны прыгналі з поля кароў і яшчэ не паспелі зайсці ў свае хаты і лакуль што бадзяюцца па вуліцы. У вёсцы было многа немцаў. У вялікім садзе, агарожа навакол якога была ўжо зломана, стаяла 20 нямецкіх бронемашын. Стаяла многа матацыклаў, легкавых і грузавых машын. Пасля стала вядома,

што гэта машыны аднаго нямецкага штаба. Жэня і Віця ўвайшлі ў гэты сад і пачалі прыкідвацца, што ім вельмі цікава паглядзець на машыны зблізку. Падыходзячы да машын, яны паміж сабой пасварыліся за яблыка, стараліся вырваць яго адзін у аднаго з рук. Пасля Віця некалькі разоў штурхануў Жэню ў плечы і той упаў. Усхапіўшыся, ён папусціў агрызкам яблыка ў Віцю. Адным словам, усё гэта было вельмі падобна на сапраўдную сварку паміж пастушкамі. Усё гэта было разыгранна натуральна і немцам не было дзіўна бачыць каля сябе гэтых хлатчукоў. У кожным разе яны не з'явіліся перад нямецкімі вачыма нечакана.

Жэня і Віця пералічылі ўсе да адной броне-машыны, матацыклы, легкавыя і грузавыя аўтамабілі. Яны пацёрліся каля немцаў, памацалі колы ў машынах. Да іх падышоў немец, які ўмеў гаварыць па-руску.

— Добрыя машыны?—запытаў ён.

— Добрыя,—адказалі хлапчукі. —У нашых такіх няма.

— А далёка вашы адгэтуль?

— О, далёка. Нашых тут зусім няма. Нідзе не відно чырвонаармейцаў.

— А партызаны?

— Партызан тут ані нідзе не чутно. Іх у нашым раёне зусім няма.

Так, пагаварыўшы з немцамі і абнадзеіўшы Іх, што няма ні Чырвонай Арміі, ні партызан, Жэня і Віця пайшлі назад, да Бумажкова. Яны казалі аб справах свае разведкі. Немцы там адчувалі сябе спакойна. Нічога падазронага не адчуваючы, яны грэлі воду і каля сваіх машын у садзе мыліся.

Бумажкоў выслухаў сваіх разведчыкаў. Ён распытаў дакладна, у якім нават месцы сада стаяць машыны і адразу-ж звязаўся па тэлефону з камандзірам бронелоезда, які стаяў у лясным укрыцці. Неўзабаве бронепоезд пайшоў у кірунку на вёску Азімлю. Бумажкоў з групай партызан быў на бронепоездзе. Кіруючыся расказами Жэні і Віці, ён даў арыентыры для артылерыі.

І вось бронепоезд залпамі сваёй артылерыі адразу накрыў нямецкі штаб разам з бронемашынамі. Гэта было для немцаў вялікай нечаканасцю. Яны не паспелі нават сесці ў машыны. Разгром матарызаванай нямецкай часці быў поўны.

Жэня і Віця пасля гэтага і асталіся разведчыкамі на бронепоездзе. Пасля яны былі ўзнагароджаны медалямі «За адвагу».

ЗМАГАННЕ ЗА РАЁННЫ ЦЭНТР

Немцы ўжо займалі тэрыторыю раёна. Іх калоны былі ўжо за два кілометры ад цэнтара раёна — пасёлка «Кастрычнік». Бумажкоў на матацыкле паехаў у разведку. Яго не было гадзін дзве. Калі ён вярнуўся назад—убачыў, што каля раённых устаноў стаяць грузавыя машыны і многа работнікаў раёна ўжо гатовы выязджаць. А з раёна яшчэ трэба было эвакуіраваць многа маёмасці. Бумажкоў забараніў выязджаць. Ён загадаў усім зараз-жа брацца за зброю.

Немцы пачалі біць па пасёлку з артылерыі і мінамётаў. На вуліцах рваліся снарады. Бумажкоў вывеў сваіх людзей да асноўных сіл атрада і павёў атрад шырокім абходам у тыл нямецкай часці, якая была ўжо гатова займаць раённы цэнтр. Месца было лясістае, і гэта выкарыстаў Бумажкоў. Ён падвёў атрад да самага месца, дзе дзейнічала нямецкая часць. Удар з тылу быў да таго нечаканы, што немцы пачалі кідацца і мітусіцца. Байцы Бумажкова дзейнічалі цяпер галоўным чынам

гранатамі. Яны збілі немцаў з пазіцыі і пры-
мусілі іх адступіць, пакінуўшы на месцы боя
многа забітых і параненых.

У раённым цэнтры стала ціха і спакойна.
Цяпер ужо лёгка было спакойна вывезці ўсё,
што трэба было. К таму-ж, гэта была вялікая
падмога адной нашай вайсковай часці, якая ў
гэтых месцах вяла з праціўнікам жорсткія
абарончыя баі.

Разгромам нямецкай часці Бумажкоў на тры
дні затрымаў немцаў на іх ранейшых пазі-
цыях. Гэты бой адбыўся 3-га жніўня. А нем-
цы занялі раённы цэнтр толькі 7-га жніўня
перад вечарам. У той-жа дзень атрад Бумаж-
кова пакінуў пасёлак «Кастрычнік» і пайшоў
у лясы.

У ВАРОЖЫМ ТЫЛЕ

Трэба думаць, немцы ведалі, што недзе тут,
паблізу, скрываецца грозная для іх сіла—
таргызанскі атрад. У раённым цэнтры яны,
бадай што і не былі: вельмі скоро яны
вышлі з пасёлка і абсталявалі свой штаб
у вёсцы Ломавічы. У цэнтр раёна толькі
наязджалі паасобныя нямецкія групы, каб
паграбіць. Гэтыя групы нямецкага гадаўя раз'-
язджалі і па ўсіх вёсках. Ужо адразу з'явілі-

ся вісельні, ужо ляжалі на вуліцах і дарогах застрэленыя немцамі жанчыны і дзеці. Мясці і вёскі быццам абязлюдзелі. Чалавек баяўся выйсці на вуліцу. Усё прытаілася, замоўкла. Расказвалі, што па дарозе, неподалёку ад Ломавіч, ішла жанчына з дзіцем на руках. Яна была родам, як пасля выявілася, з Старобінскага раёна, ужо раней занятага немцамі. Яна выратавалася там ад немцаў з адным меншым дзіцем. А двое большых загінулі ў часе нямецкага грабязя. Яна тут шукала сабе прытулку, не могучы прабірацца далей на ўсход: яна была хворая. Каля вёскі Ломавіч яе дагнаў нямецкі матацыкліст. Ён ёй скамандаваў бегчы. Яна спачатку не зразумела і стаяла, спалоханая, збянтэжаная. Немец крычаў і дзіка рагатаў. Нарэшце яна зразумела і пабегла, тулячы да сябе сваё дзіця. Немец спачатку гнаўся за ёю на сваім матацыкле, пацяшаючыся, што яна не можа стравіцца з машынай. Пасля спыніўся. Жанчына азірнулася. Твар яе поўніўся жахам і смуткам. Немец крыкам зноў пагнаў яе наперад, але сам не паехаў з ёю, а прыцэліўся і стрэліў ёй у спіну. Яна ўпала пасярод дарогі, і дзіця яшчэ доўга плакала, пакуль зайшлося пры нежывой маці. Ломавіцкія людзі бачылі гэта, і праз некалькі дзён па ўсёй навакольнасці ішла пра гэта паміж людзей гаворка. Прайшло ўсяго

некалькі дзён часля таго, калі атрад Бумажкова даваў немцам бой і разграміў нямецкую часць, а ўжо гаварылі, што атрада нідзе не чуваць і што можа здарылася што нядобрае.

У гэтыя самыя дні Бумажкоў быў у горадзе Мазыры, яго выклікаў да сябе абласны камітэт партыі. Праз некалькі дзён ён вярнуўся і знайшоў свой атрад, як і раней заўсёды, у поўнай баявой падрыхтаванасці. Атрад стаяў у лесе, кілометраў за дзесяць ад пасёлка Кастрычнік. Расказвалі, што ў гэтыя дні Бумажкоў быў яшчэ больш, як калі раней, скупы на словы. Ён сабраў каля сябе сваіх бліжэйшых сяброў і развіў перад імі план новай, задуманай ім аперацыі. Таварышы запомнілі яго словы:

— Цяпер пачалася новая пара ў нашым змаганні. Мы ўжо ў варажым тыле. Калі немец будзе адчуваць сябе гаспадаром у нашым родным кутку—грош нам цана.

Быў прыняты план разгрому нямецкага штаба ў Ломавічах.

Да Ломавіч атрад падышоў з двух бакоў. Разведка некалькі разоў паказвала, што там даволі моцная групіроўка немцаў. Бумажкоў паставіў задачу аб поўным разгроме штаба. І ён надаваў вялікае значэнне раптоўнасці ўдара. Ён дамагаўся таго, каб усё ішло па-

водле распрацаванага плану. Атрад ужо меў немалую практыку. Ужо людзі ведалі асаблі-васці адзін аднаго, ужо звыкліся адзін з ад-ным і ўжо ўсіх добра ведаў іхні камандзір Ці-хон Піменавіч Бумажкоў.

Удар быў нечаканы для немцаў. Толькі праз хвілін дзесяць — пятнаццаць яны маглі ўступіць у бой. Да гэтага часу сярод іх ужо многа ляжала мёртвых. Бой не цягнуўся доў-га. Нямецкі штаб быў разгромлен. Мізэрная рэштка нямецкіх салдат разбеглася па лясах. Частка з іх перайшла кудысьці ў іншае месца, дзе іх камандаванне збірала новы свой акупа-цыйны лагер, а некаторыя з іх бадзяліся па лясах і вылаўліваліся калгаснікамі і партыза-намі Бумажкова. Так скончыў сваё існаванне нямецкі акупацыйны штаб на тэрыторыі Кастрычніцкага раёна на Беларускай Палессі. У Ломавічах немцы нават больш і не спрабавалі зноў абсталёўвацца. І наогул, на тэрыторыі Кастрычніцкага раёна яны баяліся смела раз-гульваць. Іх часці і групы, як правіла, стара-ліся абмінаць лясныя дарогі і паселішчы, дзе былі блізка лясы.

НІВОДЗІН НЕМЕЦ НЕ АСТАНЕЦЦА ЖЫВЫМ НА НАШАЙ ЗЯМЛІ

Ужо вялікая слава хадзіла пра атрад Бумажкова. Ужо скрозь, па ўсіх шырокіх мясцовасцях і па ўсёй Беларусі, пайшла вестка, што слаўны мсівец за крыўды роднага народа— Ціхон Піменавіч Бумажкоў вядомы стаў па ўсім Совецкім Саюзе. Урад Совецкага Саюза прысвоіў адданаму і вернаму сыну беларускага народа званне Героя Совецкага Саюза. Былі ўзнагароджаны лепшыя партызаны. У шчырай свядомасці свайго вялікага абавязку перад роднай краінай, перад родным народам, партызаны пакляліся не складаць зброі да таго шчаслівага дня, пакуль ніводнага жывога немца не астанеца на роднай зямлі.

Палескія вёскі і мястэчкі часта бачылі на сваіх вуліцах свайго героя і яго слаўных партызан. Пачалі ляцець пад адкосы нямецкія паязды. Людзі часта сустракалі на дарогах, у лясах і каля сваіх хат разведчыкаў з атрада Бумажкова. У атрадзе ведалі кожны рух немцаў і скоўвалі яго.

Адзін раз, у сонечны ціхі дзень, Бумажкоў прышоў з двума партызанамі на галоўную базу свайго атрада. Скупы на словы, ён моўчкі праверыў, што і як у атрадзе, пасля сабраў людзей і сказаў:

— Чатыры гадзіны таму назад зноў паляцеў пад адкос нямецкі поезд. Зараз вернецца рэштка нашых людзей.

На твары яго праступала пячаць і смутку і радасці. На ілбе ляжала глыбокая маршчына. Думка, упартая і глыбокая, ніколі не пакідала яго. Пасля ўдачнай справы ўночы было некалькі гадзін адпачынку. Яму трэба было-б паспаць. Ён быццам чагосьці чакаў. Ён паволі вышаў на ўзлесак. Прыгнуўся к зямлі, сарваў нейкую шырокалістую лясную расліну. Расцёр у пальцах ліст. Востра пахла полем, лесам, мокрым рачным берагам. Сонца свяціла і грэла зямлю. Бумажкоў стаяў у задуменні. Два партызаны ўбачылі яго тут. Яны варочаліся з свае аперацыі, на якой былі ўночы. Гэта былі яго ранейшыя работнікі ў раёне, калі яшчэ тут не было немцаў.

— Ну, браткі...—сказаў ім Бумажкоў, і яны спыніліся.

— Ціхон Піменавіч,—сказаў адзін,—як гэта... ты стаў такі сівы.

— Сівы стаў?—перапытаў Бумажкоў.

— Галава твая сівая стала. За такі кароткі час. Нейк адразу.

Бумажкоў правёў рукой па валасах. Партызан дастаў з кішэні круглае кішэннае люстэрка. Бумажкоў убачыў сваю пасівелую галаву і ціха ўсміхнуўся. Позірк яго спыніўся на вачах тых, каму ён быў бацькам і другам, і цвёрдым камандзірам.

— Пойдзем,— сказаў ён. — Дні якія стаяць... Не, яны тут усе лягуць касцямі. Яшчэ будзе той, хто ўцалее ў Германіі пасля вайны, рваць на сабе валасы...

Яны ішлі ў глыбіню леса. Усім ім хацелася заспяваць родную, тутэйшую знаёмую песню.

Праз некалькі гадзін у Бумажкова быў ужо гатоў план новай баявой аперацыі.

Рэдактар **І. ГУРСКІ**

Падпісана да друку 15/II

1943 г. 1 друк. аркуш.

А80. Заказ № 2371

Тыраж 30000.

Друкарня «Известий». Масква.

+

1880
No. 100

For answer
1901

[Blacked out area]

Цана 60 кап.

196

0000000273058 1

Бел. аддзел

1994 г.